

memorativa et sensus communis organa sua habent; harum virtutum actus necesse erat impediri, et per consequens intellectum qui immediate ab hujusmodi potentiis accipit, et ad eas convertit se quodcumque est in actu; et tamen non tantum fuisset usus intellectus ligatus in pueris sicut nunc est. Si autem alia opinio esset vera, tunc in nullo usus intellectus in pueris ligatus esset.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod anima a corpore dupliciter potest impediri. Uno modo per modum contrarietatis, in quantum corpus animæ resistit et eam obnubilat: quod quidem in statu innocentiae non fuisset. Alio modo per modum impotentiae et defectus; in quantum scilicet corpus non est sufficiens ad omnia illa explenda ad quæ anima, quantum est de se, sufficiens esset; et hoc modo animam in statu innocentiae a corpore fuisse impeditam nihil prohibet. Sic enim constat quod per corpus impediatur ne obstrusa transiret, ne tanta facilitate locum mutaret, quanta cum est separata mutat; et per hunc modum impediatur ne usum potentiarum perfecte habere posset. In hoc tamen nullus dolor fuisset; quia anima propter sui ordinationem non imperasset nisi quod corpus exequi posset.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamvis intellectus non utatur organo, tamen accipit a potentiis quæ organo utuntur; et ideo propter impedimentum vel defectum corporalium organorum ejus actus impeditur.

AD TERTIUM dicendum, quod species intelligibilis id quod in ea formale est, per quod est intelligibilis actu, habet ab intellectu agente, qui est potentia superior intellectu possibili; quamvis id quod in ea materiale est, a phantasmatibus abstrahatur. Et ideo magis proprie intellectus possibilis a superiori accipit quam ab inferiori; cum id quod ab inferiori est, non possit ab intellectu possibili accipi nisi secundum quod accipit formam intelligibilitatis ab intellectu agente. Vel dicendum, quod inferiores vires quantum ad aliquid superiores sunt, maxime in virtute agendi et causandi, ex hoc ipso quod sunt propinquiores rebus exterioribus, quæ sunt causa et mensura cognitionis nostræ. Et hinc est quod sensus non per se, sed secundum quod est informatus specie rei sensibilis, ministrat imaginationem, et sic deinceps.

AD QUARTUM dicendum, quod secundum Philosophum in III de Anima, intellectiva anima comparatur ad phantasmatia sicut ad objecta propria; unde non solum indiget intellectus noster converti ad phantasmatia in acquirendo scientiam, sed etiam in utendo scientia acquisita: quod patet ex hoc quod si lædatur organum imaginativæ virtutis, ut fit in phreneticis, scientia prius acquisita homo tunc uti non potest dum anima est in corpore. Dicitur autem Avicennæ intelligitur de anima a corpore separata, quæ habet alium modum intelligendi.

AD QUINTUM dicendum, quod imaginativæ virtutis organum, et memorativæ et cogitativæ, est in ipso cerebro, quod est locus summæ humiditatis in corpore humano; et ideo propter abundantiam humiditatis quæ est in pueris, magis impediuntur actus harum virum quam sensuum exteriorum. Intellectus autem accipit immediate non a sensibus exterioribus, sed interioribus.

AD SEXTUM dicendum, quod quædam alia animalia naturaliter sunt siccæ complexionis; et ideo in principio suæ natiuitatis non est in eis tanta humiditatis abundantia, quæ multum actus sensuum interiorum impediatur. Homo autem naturaliter est temperatæ complexionis, et oportet quod in eo abundet calidum et humidum: et ideo in principio suæ generationis oportet quod proportionaliter in eo major humiditas inveniatur. In omnibus enim generationibus animalium et plantarum principium ab humore sumitur.

AD SEPTIMUM dicendum, quod corpus quod corrumpitur, aggravat animam, non solum per impotentiam, sed per resistantiam et obnubilationem. Sed corpus hominis in statu innocentiae impediatur actus animæ solum propter imperfectionem virtutis vel dispositionis.

QUÆSTIO XIX

DE COGNITIONE ANIMÆ POST MORTEM

(In duos articulos divisa.)

Primo utrum anima post mortem possit intelligere; 2º utrum anima separata possit cognoscere singularia.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum anima post mortem possit intelligere.* (1 part., quæst. LXXIX, art. 2.)

Quæstio est de cognitione animæ post mortem: et primo queritur, utrum anima post mortem possit intelligere; et videtur quod non. Nulla enim operatio communis animæ et corpori potest remanere in anima post mortem. Sed intelligere est operatio animæ corporique communis; dicit enim Philosophus in I de Anima (com. LXIV), quod *qui dicit animam intelligere, simile est ac si dicatur eam texere vel ædificare*. Ergo anima post mortem non potest intelligere.

2. Sed dicendum, quod Philosophus loquitur de actu intelligendi qui competit animæ secundum statum inferiorem, non autem de illo qui sibi competit secundum superiorem statum. — Contra, status superior animæ est secundum quem ad divina convertitur. Sed homo, cum aliquid intelligit ex divina revela-

tione, suum intelligere dependet a corpore, quia oportet quod intelligere sit per conversionem ad phantasmata, que in organo corporali sunt; ut enim dicit Dionysius, i cap. cœl. Hierar. (parum ante med.), *impossibile est aliter nobis lucere divisum radium nisi varietate sacerorum velaminum circumvelatum*; et appellat velamina ipsas corporales formas sub quibus spiritualia revelantur. Ergo intelligere quod competit animæ secundum superiorem statum, a corpore dependet; et sic nullo modo intelligere post mortem in anima manet.

3. Præterea, Eccl., ix, 5, dicitur: *Viventes sciunt se esse morituros; mortui vero non noverunt amplius*; Glossa (interlin. ibi super illud: *Neque habent ultra mercedem*), *quia non proficiunt amplius*. Ergo videtur quod anima post mortem vel nihil cognoscat, si temporaliter sumatur *ly amplius*; vel quod saltem nihil possit intelligere eorum quæ prius non intellexit; sic enim proficeret, quod est contra Glossam.

4. Præterea, secundum Philosophum in III de Anima (com. XXXIX), sicut se habet sensus ad sensibilia, sic se habet intellectus ad phantasmata. Sed sensus nihil potest sentire nisi sensibilia ei represententur. Ergo nec anima humana aliquid potest intelligere nisi represententur ei phantasmata. Sed non representantur ei post mortem: quia illa non representantur nisi in aliquo organo corporali. Ergo anima post mortem non potest intelligere.

5. Sed dicendum, quod Philosophus loquitur de anima secundum statum quo est in corpore. — Sed contra, objectum potentie determinatur secundum naturam ipsius potentie. Sed eadem est natura animæ intellectivæ ante mortem et post. Ergo, si anima intellectiva ante mortem ordinatur ad phantasmata sicut ad objecta, videtur quod etiam post mortem; et sic idem quod prius.

6. Præterea, anima non potest intelligere si ab ea potentia intellectiva removeatur. Sed post mortem, potentie intellectivæ, scilicet intellectus agens et possibilis, non manent in anima; huiusmodi enim potentie competunt ei per unionem ad corpus; si enim non esset unita corpori, non haberet huiusmodi potentias, sicut nec Angelus habet. Ergo anima post mortem non potest intelligere.

7. Præterea, Philosophus dicit in I de Anima (com. LXVI), quod intelligere corrumpitur quodam interius corrupto. Istud autem interius de quo Philosophus loquitur, corruptitur in morte. Ergo intelligere post mortem non erit.

8. Præterea, si anima post mortem intelligit, oportet quod intelligat per aliquam potentiam: quia omne quod agit, agit per potentiam activam; et quod patitur, per potentiam passivam. Aut igitur per eandem potentiam quam habuit in via, aut per aliam. Si per aliam, tunc videtur quod quando a corpore sepa-

ratur, novæ potentie ei aggenerantur; quod non videtur esse probabile. Si autem per eandem, hoc iterum non videtur, cum potentie quas habet, insint ei ex ratione unionis ad corpus; quæ quidem unio in morte cessat. Ergo anima post mortem intelligere non potest.

9. Præterea, si potentia intellectiva in ipsa maneat; aut manet solum secundum quod fundatur in substantia animæ, aut secundum quod comparatur ad actum. Sed non secundum quod fundatur in substantia: quia si solum sic remaneret, tunc non posset intelligere aliud nisi se: nec iterum secundum quod comparatur ad actum; quia secundum quod comparatur ad actum, perficitur per habitus quos in corpore acquisivit, qui quidem habitus a corpore dependent. Ergo videtur quod potentia intellectiva post mortem non remaneat; et sic anima post mortem non intelliget.

10. Præterea, omne quod intelligitur, vel intelligitur per essentiam rei intelligentis, vel per essentiam rei intellectæ, vel per similitudinem rei intellectæ in intelligente existentem. Sed non potest dici quod anima intelligat res solum per essentiam ipsius rei intellectæ, quia sic non intelligeret nisi se ipsam et habitus, et alia quorum essentia presentialiter sunt in ipsa. Similiter non potest dici quod intelligat solum per essentiam sui intelligentis; quia, si sic intelligeret alia a se, oportet quod essentia sua esset exemplar rerum, sicut essentia divina est exemplar omnium rerum, ratione cuius Deus intelligendo essentiam suam omnia alia intelligit; quod de anima dici non potest. Similiter nec per similitudines rerum intellectarum in anima existentes; quia maxime videretur quod intelligeret per species quas in corpore acquisivit. Nec potest dici quod per eas solum intelligat; quia sic animæ puerorum, quæ nihil a sensibus acceperunt, nihil post mortem intelligerent. Ergo videtur quod anima nullo modo post mortem possit intelligere.

11. Si dicatur quod cognoscit per species increatas; contra: Quicquid est animæ concretatum, æqualiter competit ei existenti in corpore, et a corpore separate. Si igitur animæ humanæ concretatæ sunt species quibus cognoscere possit, cognoscere per huiusmodi non solum competit ei postquam est a corpore separate, sed dum est in corpore; et sic videtur quod superfluerent species quas a rebus accipit.

12. Si autem dicatur, quod dum est conjuncta corpori, impeditur a corpore ne eis uti possit; contra: Si corpus impedit usum istarum specierum; aut hoc erit ratione corporeæ naturæ, aut ratione corruptionis. Sed non ratione naturæ corporeæ; quia nullam habet contrarietatem ad intellectum; nihil autem est natum impediri nisi a suo contrario: similiter nec ratione corruptionis; quia sic in statu innocentie, quando huiusmodi corruptio non erat, homo huiusmodi innatis speciebus uti potuisset.

set, et sic sensibus non eguisset, quibus mediantibus a rebus anima species acciperet; quod videtur esse falsum. Ergo videtur quod anima separata per species innatas non intelligat.

13. Si autem dicatur quod intelligit per species infusas; contra: Hujusmodi species vel sunt ei infusæ a Deo, vel ab Angelo. Sed non ab Angelo; quia sic oporteret quod hujusmodi species ab Angelo in anima crearentur; similiter nec a Deo, quia non est probabile quod Deus infunderet dona sua existentibus in inferno; unde sequeretur quod animæ in inferno non intelligerent: et ita non videtur quod per species infusas anima separata intelligat.

14. Præterea, Augustinus in X de Trin., v cap., assignans modum quo anima cognoscit, sic dicit: *Quia anima non secum potest introrsum tanquam in regionem incorporeæ naturæ ipsa corpora inferre, imagines eorum convolvit et rapit factas in semetipsa de semetipsa; dat enim eis formandis quiddam substantiæ suæ; servat autem aliquid quo libere de specie talium imaginum judicet; et hoc est magis mens, idest rationalis intelligentia, quæ servatur ut judicet. Nam illas animæ partes quæ corporalibus similitudinibus informantur, cum bestiis non communes habere sentimus.* In quibus verbis exprimitur, quod iudicium animæ rationalis est de imaginibus, quibus informantur potentiæ sensitivæ. Sed hujusmodi imagines non manent post mortem, cum sint receptæ in organo corporali. Ergo nec animæ rationalis iudicium, quod est ejus intelligere, post mortem remanet in anima.

Sed contra, secundum Damascenum (lib. II, cap. XXIII, non procul a princ.), nulla substantia destituitur propria operatione. Sed propria operatio animæ rationalis est intelligere. Ergo post mortem anima intelligit.

Præterea, sicut aliquid ex conjunctione ad corpus materiale redditur passivum, ita per separationem ab eodem redditur activum; calidum enim et agit et patitur propter conjunctionem caloris ad materiam; si autem esset calor sine materia, ageret, et non pateretur. Ergo et anima per separationem a corpore redditur omnino activa. Sed quod potentiæ animæ non possunt per se ipsas cognoscere sine exterioribus objectis, hoc eis competit inquantum sunt passivæ, sicut Philosophus dicit de sensu II de Anima. Ergo anima per separationem a corpore poterit per se ipsam intelligere, non accipiendo ab aliquibus objectis.

Præterea, Augustinus dicit in IX de Trinit. (cap. III in fin.), quod mens ipsa sicut corporearum rerum notitas per sensus corporis colligit, sic rerum incorporearum per semetipsam. Sed ipsa semper sibi præsens erit. Ergo poterit ad minus intelligentiam habere de incorporeis rebus.

Præterea, ut ex auctoritate Augustini inducta in arg. 14,

apparet, secundum hoc anima cognoscit res corporeas quod earum imagines convolvit et rapit in se ipsa. Sed hoc liberius habere poterit post liberationem a corpore; maxime cum hoc de semetipsa facere eam dicat Augustinus in auctoritate inducta. Ergo a corpore separata poterit melius intelligere.

Præterea, in libro de Spiritu et Anima dicitur, quod anima a corpore separata trahit secum suas potentias. Sed ratione suarum potentiarum dicitur cognoscitiva. Ergo post mortem cognoscere poterit.

Respondeo dicendum quod sicut dicit Philosophus in I de Anima (com. XIII), si nulla operationum ipsius animæ est ei propria, ut scilicet non posset eam sine corpore habere, impossibile est ipsam animam separari a corpore. Operatio enim cujuslibet rei est quasi finis ejus, cum sit optimum in ipsa. Unde, sicut firmiter secundum fidem catholicam sustinemus quod anima post mortem remaneat a corpore separata; ita sustinere necesse est quod sine corpore existens intelligere possit. Sed modum intelligendi difficile est considerare; eo quod necesse est ponere eam habere alium modum intelligendi quam nunc habet; cum nunc manifeste appareat quod intelligere non possit nisi ad phantasmatata convertatur; quæ post mortem omnino non remanent.

Quidam enim dicunt, quod sicut nunc a sensibilibus rebus species accipit mediantibus sensibus, ita nunc accipere poterit nullo sensu interveniente. Sed hoc videtur impossibile; quia ab extremo in extremum non fit transitus nisi per media. Species autem in ipsa re sensibili habet esse maxime materiale, in intellectu autem summe spirituale; unde oportet quod in hanc spiritualitatem transeat mediantibus quibusdam gradibus, utpote quia in sensu habet spiritualius esse quam in re sensibili, in imaginatione autem adhuc spiritualius quam in sensu, et sic deinceps ascendendo.

Unde alii dicunt, quod per species rerum a sensibus acceptas dum erat in corpore, et in ipsa anima conservatas, post mortem intelligit. Sed hæc opinio a quibusdam sequentibus opinione Avicennæ improbat. Cum enim anima intellectiva non utatur corporali organo ratione intellectus, non potest aliquid esse in parte intellectiva animæ nisi in ratione intelligibilis. In virtutibus autem utentibus organo corporali potest aliquid conservari non in ratione intelligibilis, sed sicut in quodam corporali subjecto; ratione ejus contingit quod quedam potentiæ sensitivæ sunt, quæ non semper actu apprehendunt species vel intentiones in se conservatas, sicut patet de imaginatione et memoria. Et sic videtur quod in parte intellectiva nihil conservetur nisi quod actu apprehenditur; et sic nullo modo per species prius receptas a rebus anima post mortem intelligere possit. Sed hoc non videtur verum; quia omne quod recipitur

in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis. Cum autem substantia immaterialis habeat esse magis fixum et stabile quam substantia corporea, in parte intellectiva recipiuntur species firmius et immobilis quam in aliqua re materiali. Et quamvis recipiantur in ea secundum rationem intelligibilis, non tamen oportet quod semper intelligantur: quia non semper sunt in ea actu perfecto, nec in potentia pura; sed in actu incompleto, qui est medius inter potentiam et actum, quod est esse aliquid habitualiter in intellectu. Unde Philosophus vult, quod anima intellectiva sit locus specierum, in III de Anima (com. vi), utpote eas in se retinens et conservans. Sed tamen huiusmodi species receptæ prius et conservatæ non sufficiunt ad cognitionem quam necesse est ponere in anima separata; tum propter animas puerorum, tum propter hoc quod multa erunt cognita ab anima separata quæ nunc non cognoscuntur a nobis, ut pœnæ inferni, et alia huiusmodi.

Et ideo alii dicunt, quod anima separata quamvis a rebus non accipiat, habet tamen potestatem ut se ipsam rebus cognoscendis conformet apud rerum præsentiam: sicut videmus quod imaginatio aliquas formas componit ex se ipsa, quas nunquam per sensus accipit. Sed hoc non potest stare; quia impossibile est quod sit idem aliquid quod educat se de potentia in actum. Anima autem nostra est in potentia ad similitudines rerum quibus cognoscit. Unde oportet quod efficiantur in actu non per ipsam animam, sed per aliquid quod habet illas similitudines in actu, vel per res ipsas, vel per Deum, in quo sunt omnes formæ in actu: unde nec imaginatio aut intellectus aliquam formam componit de novo nisi ex aliquibus præexistentibus sensibilibus; sicut componit formam montis aurei ex præexistentibus speciebus auri et montis.

Et ideo alii dicunt, quod formæ quibus anima separata intelligit, sunt ei impressæ a Deo ab ipsa sui creatione, per quas, secundum quosdam, et nunc intelligimus; ita quod per sensus non acquiruntur animæ novæ species, sed tantummodo excitatur anima ad species quas in se habet intuentes, secundum quod Platonicæ dixerunt, qui volebant quod addiscere nihil aliud erat nisi reminisci. Sed huic opinioni experientia contradicit; videmus enim quod qui caret uno sensu, caret una scientia, utpote carens visu non potest scientiam habere de coloribus; quod non esset, si anima non indigeret a sensibus accipere species quibus cognoscatur.

Secundum alios vero, per has species concreatas anima corpori conjuncta nihil intelligit a corpore impedita; intelligit autem per eas a corpore separata. Sed hoc durum etiam videtur ut species (1) quæ naturaliter inditæ sunt animæ, totaliter a corpore impediuntur, cum tamen conjunctio corporis ad animam non sit

(1) *Al.* ut per species.

accidentalis animæ, sed naturalis. Non enim invenimus duorum quæ sunt naturalia uni rei unum esse totaliter alterius impedimentum; alias alterum esset frustra. Dissonat etiam hæc positio ab opinione Philosophi, III de Anima (com. xiv), qui comparat intellectum humanæ animæ tabulæ in qua nihil est scriptum.

Et ideo aliter dicendum est, quod unumquodque recipit influentiam a suo superiori per modum sui esse. Esse autem animæ rationali acquiritur quodam modo medio inter formas separatas et materiales. Formæ enim immateriales, scilicet Angeli, recipiunt a Deo esse non dependens ab aliqua materia, nec in aliqua materia; formæ vero materiales esse a Deo accipiunt et in materia existens, et a materia dependens, quia sine materia conservari non possunt; anima vero acquirit esse in materia a Deo in materia quidem existens, inquantum est forma corporis; ac per hoc secundum esse corpori unita, non autem a corpore dependens, quia esse animæ sine corpore conservari potest; et ideo influentiam a Deo quodam modo medio recipit anima rationalis inter Angelos et res materiales. Recipit enim intellectualem lumen hoc modo ut ejus intellectiva cognitio habeat ordinem ad corpus, inquantum a corporeis potentis accipit, et ad eas respicere habeat in actu considerando; in quo inferior Angelus invenitur. Et tamen hoc lumen non est corpori obligatum, ut ejus operatio per organum corporeum impleatur; in quo invenitur superior omni materiali forma, que non operatur nisi operationem cui communicat materia. Sed quando anima a corpore erit separata; sicut esse suum habeat nec a corpore dependens nec in corpore existens, ita influentiam intellectualis cognitionis recipiet, ut nec sit corpori obligata quasi per corpus exerceatur, nec omnino aliquem ordinem ad corpus habeat. Et ideo, quando anima primo creata corpori infunditur, non datur ei aliquid de intellectuali cognitione nisi per ordinem ad corporeas potentias; utpote quod per intellectum agentem possit facere phantasmata intelligibilia in actu, quæ sunt potentia intelligibilia, et per intellectum possibilem recipere species intelligibiles sic abstractas. Et inde est, quod quando habet esse conjunctum corpori in statu hujus vite, non cognoscit illa quorum species in ipsa conservantur, nisi inspicendo ad phantasmata. Et propter hoc nec revolutiones ei aliquæ divinitus sunt sub speciebus phantasmatum, nec ipsas substantias separatas intelligere potest, utpote quæ sufficienter per sensibilibus species cognosci non possunt. Sed quando habeat esse a corpore absolutum, tunc recipit influentiam intellectualis cognitionis hoc modo quod Angeli recipiunt sine aliquo ordine ad corpus, ut scilicet species rerum ab ipso Deo recipiant, ne oporteat ad intelligendum in actu per has species, vel per eas quas prius acquisivit, ad aliqua phantasmata converti. Poterit nihilominus ipsas substantias separatas, scilicet Angelos vel dæmones, naturali cognitione videre; quamvis

non Deum; quod ulli creaturæ non conceditur sine gratia.

Ex quibus colligi potest quod anima post mortem tribus modis intelligit: uno modo per species quas recepit a rebus dum erat in corpore; alio modo per species in ipsa sua separatione a corpore sibi divinitus infusas; tertio modo videndo substantias separatas; et in eis species rerum intuendo. Sed hoc ultimum non subjacet ejus arbitrio, sed magis arbitrio substantiæ separate, quæ suam intelligentiam aperit loquendo et claudit tacendo; quæ quidem locutio qualis sit, alibi dictum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod operatio intellectus quæ est communis animæ et corpori, est operatio quæ modo animæ intellectivæ competit in ordine ad corporeas potentias, sive hoc accipiatur secundum superiorem partem animæ, sive secundum inferiorem; sed post mortem habebit anima a corpore separata operationem quæ nec fiet per organum corporale, nec aliquem ordinem habebit ad corpus.

Et per hoc patet solutio AD SECUNDUM.

AD TERTIUM dicendum, quod auctoritas illa loquitur de profectu meriti; quod patet ex alia Glossa quæ, ibidem, dicit: *Quidam asserunt post mortem crescere et decrescere merito, ut intelligatur quod nihil proficiunt amplius in cognoscendo*; ut scilicet sint majoris meriti vel præmii, vel quod limpidiore cognitio eis debeat; non autem sic quod nihil prius ignotum postea cognoscant; constat enim quod pœnas inferni, quas nunc non cognoscunt, tunc cognoscunt.

AD QUARTUM dicendum, quod Philosophus, in III de Anima, non loquitur nisi de intellecti corpori conjuncto; alias consideratio de intellectu ad Naturalem non pertineret.

AD QUINTUM dicendum, quod quamvis eadem sit natura animæ ante mortem et post mortem quantum ad rationem speciei; tamen non est idem modus essendi, et per consequens nec idem modus operandi.

AD SEXTUM dicendum, quod in anima separata remanebit potentia intellectiva, et intellectus agens et possibilis; hujusmodi enim potentia non causantur in anima ex corpore; quamvis in anima corpori unita existentes aliquem ordinem habeant ad corpus, quem non habebunt in anima separata.

AD SEPTIMUM dicendum, quod Philosophus loquitur de intelligere quod nunc nobis competit in ordine ad phantasmata; hoc enim impeditur impedito organo corporali totaliter, et corrumpitur eo corrupto.

AD OCTAVUM dicendum, quod eadem potentiæ intellectivæ quæ nunc sunt in anima, erunt in separata, quia sunt naturales; naturalia autem oportet manere, quamvis nunc habeant ordinem ad corpus, quem tunc non habebunt, ut dictum est, in corp. art. et ad 1 arg.

AD NONUM dicendum, quod potentiæ intellectivæ remanent

in anima separata, et ex parte illa qua radicantur in essentia animæ, et ex parte illa qua comparantur ad actum; nec oportet quod habitus illi qui in corpore sunt acquisiti, destruantur; nisi forte secundum opinionem prætactam, quæ dicit, quod nulla species remanet in intellectu nisi dum actu intelligitur. Dato etiam quod habitus illi non remanerent, remaneret potentia intellectiva ordinata ad actus alterius modi.

AD DECIMUM dicendum, quod anima post mortem intelligit per aliquas species. Potest quidem intelligere per species quas in corpore acquisivit, quamvis illæ usquequaque non sufficiant, ut tangit objecto.

Alia autem duo concedimus.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod infusio donorum gratuitorum non pertingit ad eos qui sunt in inferno; sed eorum quæ ad statum naturæ pertinent, participatione non privantur; nihil enim est universalis boni participatione privatum, ut Dionysius dicit in cap. cel. Hierar. Prædicta autem specierum infusio quæ fit in separatione animæ a corpore, pertinet ad conditionem naturæ substantiæ separate; et ideo hujusmodi infusione nec animæ damnatorum privantur.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod Augustinus in verbis illis intendit ostendere quomodo anima sibi circumponat corporalium rerum similitudines, ut quandoque se aestimet esse corpus, ut patet in opinionibus antiquorum Philosophorum (in III de Anima). Quod quidem ex hoc contingere dicit, quod anima intenta corporibus, per sensus exteriores ad ea afficitur, ratione cujus ipsa corpora ad se introducere nititur quantum possibile est. Cum autem ipsa sit incorporea, non potest ad se ipsa corpora introducere, sed similitudines corporum introducit: quare in regione incorporeæ naturæ, dum formæ existentes in imaginatione sunt absque materia, nondum tamen pertingunt usque ad regionem incorporeæ naturæ, propter hoc quod nondum sunt ab appendiciis materiæ absolute. Has autem similitudines dicitur rapere, in quantum eas quasi subito a sensibilibus abstrahit. Dicitur autem convolvere eas, in quantum eas simplificat, vel in quantum eas componit et dividit. In semetipsa autem eas facit, in quantum in potentia animæ, scilicet imaginativa, recipiuntur. De semetipsa autem eas facit, quia ipsa anima est quæ hujusmodi imaginationes in se ipsa format, ut ly *de* denotet principium efficiens. Et ideo subjungit, quod anima quiddam substantiæ suæ dat formandis hujusmodi speciebus, quia scilicet aliqua pars animæ in substantia ejus radicata, huic formationis imaginum officio deputatur. Quia vero omne quod judicat de aliquo oportet ab eo esse liberum, ratione cujus intellectus factus est purus et immixtus, ut omnia judicet, secundum Philosophum (III Physic., com. xxxvii); ideo ad hoc quod anima judicet de talibus imaginibus, quod non sunt ipsæ res, sed rerum similitu-

dines, oportet esse aliquid in anima superius, quod istis imaginibus non occupatur; et hoc est mens, quæ de talibus imaginibus judicare potest. Non tamen oportet quod mens de solis his imaginibus judicet; sed etiam de his quæ nec sunt corpora nec corporum similitudines, interdum judicat.

ARTICULUS II. — *Utrum anima separata possit singularia cognoscere.* (I part., quest. LXXXIX, art. 4.)

Secundo queritur, utrum anima separata singularia cognoscere possit; et videtur quod non. Quia si cognoscit (1) singularia, aut hoc est per species concreatas, aut per species acquisitas. Non autem per acquisitas, quia in parte intellectiva animæ non recipiuntur species singulares, sed universales; et hoc solum animæ genus separatur a corpore, sicut perpetuum a corruptibili, secundum Philosophum (II de Anima, text. II et XXII); similiter nec per species concreatas; quia cum singularia sint infinita, oporteret ponere infinitas species concreatas, quod est impossibile. Ergo anima separata singularia non cognoscit.

2. Sed dicendum, quod cognoscit singularia per speciem universalem. — Sed contra, species indistincta non potest esse distinctæ cognitionis principium. Sed species universalis est indistincta: cognitio autem singularium est distincta cognitio. Ergo per species universales anima separata singularia cognoscere non potest.

3. Sed dicendum, quod anima separata ad presentiam singularis conformatur se singulari, et sic illud cognoscit. — Sed contra, quando singularis est præsens animæ; aut aliquid singulari transit in animam, aut nihil. Si aliquid, ergo anima separata aliquid a singularibus recipit, quod absolum videtur; si autem nihil, ergo species in anima existentes remanent communes, et sic per eas non potest aliquid singulare cognosci.

4. Præterea, nihil existens in potentia educit se de potentia in actum. Sed anima cognoscitiva est in potentia ad res cognoscibiles. Ergo ipsa non potest se educere in actum, ut ipsamet eis se conformet; et ita videtur quod anima separata singularia non cognoscat apud singularium presentiam.

Sed contra est quod Luc., xvi, dicitur, quod dives in inferno cognovit Abraham et Lazarum, et de fratribus suis adhuc viventibus notitiam retinebat. Ergo anima separata singularia cognoscit.

Præterea, dolor non est sine cognitione. Sed anima ex igne et aliis pœnis inferni dolorem sustinebit. Ergo singularia cognoscat.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, art. præced., anima separata duobus modis cognoscit: uno modo per species sibi infusas in ipsa separatione; alio modo per species quas in

(1) *Al.* si non cognoscit.

corpore accepit. Et quantum ad primum modum, attribuenda est animæ separate cognitio similis angelicæ cognitioni; unde, sicut Angeli singularia cognoscunt per species concreatas, ita et anima per species ipsas sibi in ipsa separatione inditas. Cum enim idæa in mente divina existentes sint factrices rerum quantum ad formam et materiam, oportet quod sint eorum exemplaria et similitudines secundum utrumque; unde per eas cognoscitur res non solum secundum naturam generis et speciei, quæ penes principia materialia sumitur, sed etiam secundum suam singularitatem; ejus principium est materia. Formæ autem mentibus angelicis concreatæ, et quas animæ in sua separatione adipiscuntur, sunt quedam similitudines idealium rationum quæ sunt in mente divina; ita quod, sicut ab illis ideis effluunt res ut substantia in forma et materia, ita effluunt species in mentibus creatis, quæ sunt cognoscitivæ rerum et quantum ad formam et quantum ad materiam, et quantum ad naturam universalem, et quantum ad singularia; et sic per hujusmodi species anima separata singularia cognoscit. Species autem quæ sunt acceptæ a sensibus, sunt similes rebus secundum hoc tantum quod res agere possunt; et hoc est secundum formam. Et ideo per eas non possunt singularia cognosci, nisi forte in quantum recipiuntur in alia potentia utente organo corporali, in qua quodammodo sunt materialiter; et sic particulariter recipiuntur. In intellectu vero, qui est omnino a materia immunis, non potest esse nisi principium universalis cognitionis, nisi forte per quandam reflexionem ad phantasmata, a quibus intelligibiles species abstrahuntur. Quæ reflexio post mortem, corruptis phantasmatibus, esse non poterit; poterit tamen anima hujusmodi universalis ad singularia applicare, quorum notitiam per aliam cognitionem habet.

Ad primum ergo dicendum, quod anima separata non cognoscit singularia per species in corpore acquisitas, nec per species concreatas, sed per species sibi inditas in separatione. Nec tamen oportet quod tunc ei species infinite infundantur ad singularia cognoscenda; tum quia singularia quæ ab ea sunt cognoscenda, non sunt actu infinita; tum quia per unam similitudinem possunt a substantia separata omnia individua illius speciei cognosci, in quantum illa similitudo speciei efficitur uniuscujusque singularium propria similitudo secundum proprium respectum ad hoc vel illud individuum, sicut et de Angelis dictum est in questione de Angelis (de cognitione Angelorum, art. 10); et sicut patet de essentia divina, quæ non solum individuorum unius speciei, sed omnium entium est propria similitudo secundum diversos respectus ad diversas res.

Ad secundum dicendum, quod species illæ quibus anima separata cognoscit singularia, quamvis sint in se immateriales et ideo universales, tamen sunt similitudines rei et quantum ad

naturam universalem, et quantum ad naturam singularem; et ideo nihil prohibet per eas singularia cognosci. Alia concedimus.

QUÆSTIO XX

DE SCIENTIA ANIMÆ CHRISTI

(In sex articulos divisa.)

Primo, utrum in Christo sit ponere scientiam creatam; 2° utrum anima Christi videat Verbum per aliquem habitum; 3° utrum Christus scientiam aliam habeat de rebus quam illam qua cognoscit in Verbo; 4° utrum anima Christi in Verbo sciat omnia quæ scit Verbum; 5° utrum anima Christi sciat omnia illa quæ Deus potest scire; 6° utrum cognitione illa qua anima Christi scit res in propria natura, sciat omnia.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum in Christo sit ponere scientiam creatam.* (Part. III, quæst. IX, art. 1.)

Quæstio est de scientia animæ Christi: et primo quæritur, utrum in Christo sit ponere scientiam creatam; et videtur quod non. Scientia enim est perfectio scientis. Omnis autem perfectio nobilior est perfectibili. Si ergo Christus est sciens secundum aliquam scientiam creatam, aliquid creatum erit anima Christi nobilior; quod videtur inconveniens.

2. Præterea, operatio non attribuitur naturæ, sed hypostasi; sunt enim operationes suppositorum et particularium. Sed personæ Christi sufficit ad intelligendum scientiam increata. Ergo superfluum est in ipso ponere scientiam creatam.

3. Præterea, quanto aliquid est nobilior, tanto est Deo similis. Sed anima Christi est nobilior quam calor corporalis. Cum igitur calor corporalis agat sine medio, et in hoc sit Deo similis, qui sine medio operatur; videtur quod multo fortius anima Christi intelligat non mediante aliqua scientia creatam.

4. Sed dicendum, quod operatio caloris ab intra procedit, operatio autem scientiæ ab extra, cum sit secundum motum a rebus et animam; unde non est simile. — Sed contra, in operatione cognoscitiva non solum est receptio, sed iudicium de receptis. Quamvis autem receptio sit ab exteriori, iudicium tamen ab interiori procedit. Ergo operatio scientiæ non omnino est ab exteriori.

5. Præterea, Christus Filius Dei non assumpsit aliquam imperfectionem nisi quæ ad nostram redemptionem valebat. Sed imperfectio scientiæ non valet ad nostram redemptionem. Ergo imperfectionem scientiæ non assumpsit. Omnis autem creatam

scientia, ex hoc ipso quod creata est, aliquid imperfectionis habet. Ergo creatam scientiam non assumpsit.

6. Præterea, quilibet sapiens, si habeat aliquam perfectissimam scientiam, secundum illam semper et maxime est in actu. Sed quicumque est semper in actu considerationis secundum perfectissimam scientiam, non indiget aliqua scientia minus perfecta: quia nunquam secundum eam consideraret, et sic frustra esset in eo. Sed Christus semper est in actu considerationis secundum perfectissimam scientiam, quæ est scientia increata. Ergo in eo non est ponere aliam scientiam creatam.

7. Præterea, natura non facit per duo quæ per unum potest facere; et multo minus Deus, qui ordinatius quam natura operatur. Sed Christus poterat fieri sapiens, si solam scientiam increatam haberet. Ergo non est factus sapiens scientia creatam.

8. Præterea, I Corinth., xii, 10: *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.* Plus autem est imperfecta scientia creata in comparatione ad scientiam increatam, quam specularis visio in comparatione ad visionem speciei. Si igitur in rationis perfectione visio fidei tollitur, ubi supervenit visio speciei, multo fortius tollitur (1) scientia creata in Christo, ubi fuit scientia increata.

9. Præterea, Verbum unitum animæ est ei magis intimum quam intellectus animæ nostræ, cum sit ei Verbum unitum non solum per essentiam, præsentiam et potentiam, sicut ceteris creaturis, et per gratiam sicut iustis, sed in unitate personæ. Sed anima nostra per potentiam intellectivam intelligit. Ergo anima Christi poterat esse sapiens per sapientiam Verbi, et ita non indigebat scientia creatam.

10. Præterea, scientia, si eam Christus habuit, non est sibi data nisi ad perfectionem ejus. Sed anima Christi unita Verbo, et scientiam creatam habens, non est nobilior quam si soli Verbo uniretur sine scientia creatam; quia creatura adjuncta Deo nihil addit bonitatis, sicut nec punctus additus lineæ facit eam majorem. Ergo in Christo non est ponere scientiam creatam.

Sed contra est quod dicitur Luc., ii, 52: *Puer Jesus proficiebat sapientia et etate et gratia apud Deum et homines.* Constat autem quod non secundum sapientiam increatam proficere poterat; quia illa nec proficit nec deficit. Ergo in eo est ponere scientiam creatam.

Præterea, secundum Damascenum, omnia quæ in nostra natura plantavit Dei Verbum, assumpsit. Plantavit autem scientiam creatam. Ergo et eam assumpsit.

Præterea, sicut scientia divina est supra scientiam intellectivam creatam, ita scientia intellectiva creata est supra scientiam sensitivam. Sed scientia sensitiva non tollitur ab eo

(1) *Al.* tollitur.